

Nález denárů Boleslava III. z okolí Kunžaku (okr. Jindřichův Hradec)

JIŘÍ LUKAS

ABSTRACT

THE FIND OF DENIERS OF BOLESLAUS III FROM THE SURROUNDINGS OF KUNŽAK (JINDŘICHŮV HRADEC DISTRICT).

Description of the identifiable part of an early medieval coin hoard uncovered before 1998 in the vicinity of Kunžak (Jindřichův Hradec District), consisting exclusively of the earliest issue of deniers minted by Boleslaus III (AD 999–1002, 1003).

KEYWORDS

KUNŽAK, BOLESLAUS III, EARLY MIDDLE AGES, HOARD, DENIER

DOI

10.47382/ns2025_05

V závěru roku 1998 a v průběhu následujícího roku 1999 se objevilo v českých numismatických aukcích několik denárů Boleslava III. (999–1002, 1003) typu kaplice – kříž, a v souvislosti s tím se objevily zprávy, že v oblasti jižních Čech byl odkryt hromadný nález denárů uvedeného panovníka. Informace se nepodařilo potvrdit a velikost a složení nálezu tak zůstaly pro bližší odborné zkoumání nedostupné. Částečnou odpověď přinesla až práce na zpracování a katalogizaci raně středověké části numismatické sbírky Ing. Pavla Štátného (1957–2022; *Lukas, v tisku*).¹ Součástí nečetných písemností, týkajících se českých raně středověkých náleзовých souborů, je i blíže nedatovaný záznam o nálezu denárů Boleslava III. z okolí Kunžaku (okr. Jindřichův Hradec) s následujícím zněním:

„Nález Kunžak
u Jindřichova Hradce
v r.
společně 27 ks
českých denárů
Boleslava III.
C 186, C 187, C 188, C 189
C 213, + nepublikované“

Nález Kunžak
u Jindřichova Hradce
v r.
společně 27 ks
českých denárů
Boleslava III.
C 186, C 187, C 188, C 189
C 213, + nepublikované

Obr 1. Rukopisný záznam P. Štátného o nálezu denárů Boleslava III. v okolí Kunžaku (okr. Jindřichův Hradec).

O bližších náleзовých okolnostech není více známo a nevíme ani, na jakém konkrétním k. ú. byl depot objeven. Celkově mělo být nalezeno 27 denárů Boleslava III., z nichž se ve sbírce P. Štátného podařilo identifikovat následujících 17 exemplářů (obr. 2a–b). Další čtyři mince, pocházející zřejmě z tohoto nálezu, prošly aukčním numismatickým trhem (č. 18–21; obr. 2b:18, 20).

1 Sbíрка P. Štátného, vytvářená po dobu více než 30 let, představuje rozsáhlý a mimořádně ucelený soubor českých raně středověkých ražeb 10.–13. století. Jejího zpracování a postupného publikování se ujalo nakladatelství Abalon. Do současné doby vyšel svazek III, věnovaný souboru raně středověkých mincovních ražeb z Moravy (*Videman 2025*), vydání dalších svazků se připravuje.

ČECHY, Boleslav III. (999–1002, 1003)

Mincovna *Praha*, „mincmistr“: Nacub, AR denár

Av.: kaplice s písmeny **OWO** pod lomenicí, **VCSΛVΣJOB**

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **o / • / ▶ / •**,

vnitřní obvodok hladký, **+PPIVITNAZVB**

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 186; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 71a.

1. 0,92 g; 19,1/19,4 mm (ev. č. 322)

–, Av.: kaplice s písmeny **OWO** pod lomenicí, **OVΣΣ[...]**VSDV****

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **o / • / ▶ / •**,

vnitřní obvodok hladký, **+PPIVITN[...]**D****

Lit. *Cach 1970*, 33, č. 186 var.; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 71a var.

2. 0,72 g; 18,6 mm, zlomek (ev. č. 306)

Kom.: Na rozdíl od popsaných exemplářů denárů *Cach (1970)* č. 186 (dále jen C) je neúplné jméno panovníka na lící straně mince uvedeno v degradované podobě po směru hodinových ručiček.

–, Av.: kaplice s písmeny **OWO** pod lomenicí, **PPAVNVCVB**

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **o / • / ▶ / •**,

vnitřní obvodok hladký, **+PPIVITNASVD**

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 188; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 71c.

3. 0,84 g; 18,9/18,5 mm (ev. č. 465)

Kom.: Rubní strana mince byla ražena stejným razidlem jako rubní strana denáru č. 4.

–, Av.: kaplice s písmeny **OWO** pod lomenicí, **VOVITAVCVB**

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **o / • / ▶ / •**,

vnitřní obvodok hladký, **+PPIVITNASVD**

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 188; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 71c.

4. 0,84 g; 19,1/18,8 mm (ev. č. 312)

Kom.: Lící strana mince byla ražena stejným razidlem jako lící strana denárů č. 5 a č. 262.

Rubní strana mince byla ražena stejným razidlem jako rubní strana denáru č. 3.

–, Av.: kaplice s písmeny **OWO** pod lomenicí, **VOVITAVCVB**

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **o / • / ▶ / •**,

vnitřní obvodok hladký, **+AVITNACAD**

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 188; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 71c.

5. 0,84 g; 19,6/19,4 mm (ev. č. 309)

Kom.: Lící strana mince byla ražena stejným razidlem jako lící strany denárů č. 4 a č. 18.

–, Av.: kaplice s písmeny **OWO** pod lomenicí, **PBYVTNACVD**

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **o / • / ▶ / •**,

vnitřní obvodok hladký, **+VVIITNACVD**

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 188; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 71c.

6. 0,68 g; 18,3/18,1 mm (ev. č. 310)

–, Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **o / • / ▶ / •**

vnitřní obvodok hladký, **DOFCZAVSDL+**

Rv.: kaplice s písmeny **OWO** pod lomenicí, **ΛOVITVΛCVB**

Lit.: *Cach 1970*, neuvádí; *Šmerda 1996*, neuvádí.

7. 0,91 g; 19,1/18,9 mm (ev. č. 317)

Kom.: Dosud nepopsaná varianta denáru typu kaplice – kříž C 186–188 se sestavou písmen OAO (**OWO**) pod lomenicí. Na rozdíl od ostatních variant je na rubní straně mince, v částečně degradované podobě, uvedeno jméno panovníka a titul.

Mincovna *Praha*, „mincmistr“: Mizleta, AR denár
Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí, **†VDSVAVZƏTOB**
Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **◦ / ▶ / ◦ / •**,
vnitřní obvodek hladký, **MIZLETARPAĀ**
Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72b.
8. 0,81 g; 18,6/18,9 mm (ev. č. 464)

–, Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí, **VDSVAVZƏTOB**
Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **◦ / ▶ / ◦ / •**,
vnitřní obvodek hladký, **MIZETAPPACA**
Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72b.
9. 0,85 g; 19,8/19,4 mm (ev. č. 316)

–, Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí, **VDSVAVZƏTOB**
Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **◦ / ▶ / ◦ / •**,
vnitřní obvodek hladký, **MIZLETRPAĀ**
Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72b.
10. 0,80 g; 18,8/18,8 mm (ev. č. 303)

Kom.: Lícni strana mince byla ražena stejným razidlem jako lícni strana denárů č. 11 a č. 20. Rubní strana mince byla ražena stejným razidlem jako rubní strana denáru č. 12.

–, Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí, **VDSVAVZƏTOB**
Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **◦ / ▶ / ◦ / •**,
vnitřní obvodek hladký, **MIZLETPPAĀ**
Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72b.
11. 0,77 g; 18,5/18,6 mm (ev. č. 315)

Kom.: Lícni strana mince byla ražena stejným razidlem jako lícni strana denárů č. 10 a č. 20.

–, Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí, **VDSVAVZƏTOB**
Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **◦ / ▶ / ◦ / •**,
vnitřní obvodek hladký, **MIZLETRPAĀ**
Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72b.
12. 0,67 g; 18,7/19,1 mm, mince je částečně vylomena (ev. č. 304)

Kom.: Rubní strana mince byla ražena stejným razidlem jako rubní strana denáru č. 10.

–, Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí, **VDSVAVZƏTOB**
Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **◦ / ▶ / ◦ / •**,
vnitřní obvodek hladký, **MIZLETPPAĀ**
Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72b.
13. 0,87 g; 19,5/19,1 mm (ev. č. 308)

–, Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí, **VDSVAVZƏTOB**
Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **◦ / ▶ / ◦ / •**,
vnitřní obvodek hladký, **MIZLETPPAĀ**
Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72b.
14. 0,82 g; 19,1/19,5 mm (ev. č. 314)

–, Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí, **†VDSVAVZƏTOB**
Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **◦ / ▶ / ◦ / •**,
vnitřní obvodek hladký, **MIZLETPPAĀ**
Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189 var.; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72a.
15. 0,85 g; 18,9/18,9 mm (ev. č. 321)

Mincovna *Vyšehrad*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **• / • / • / •**,

vnitřní obvodok hladký, **•xvDZLVZLVBOL**

Rv.: kaplice s písmeny **BAH** pod lomenicí, **VAVZLVBVD**

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 213; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 85a.

16. 0,84 g; 18,6/18,4 mm (ev. č. 311)

–, Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **• / ▶ / ▶ / ▶**,

vnitřní obvodok hladký, **xvBxUVLVLZLVBOL**

Rv.: kaplice s písmeny **BAH** pod lomenicí, **ILAVRRVTLV**

Lit.: *Cach 1970*, neuvádí; *Šmerda 1996*, neuvádí.

17. 0,85 g; 18,6/18,0 mm (ev. č. 319)

Kom.: Mince byla ražena stejným párem razidel jako zlomek denáru téhož typu, nalezený v roce 2004 jednotlivě na ploše raně středověkého hradiště Starý Plzenec (*Videman 2020*).

Součástí nálezového celku mohly být i varianty denárů Boleslava III. typu kaplice – kříž, dražené v letech 1998 a 1999 jednotlivě v rámci numismatických aukcí, pořádaných pobočkami České numismatické společnosti (*ČNS Praha 15/82*; *ČNS České Budějovice 35*) a firmou Nummus Olomouc (*Nummus Olomouc 19*).² Dva z nich známe z publikovaných fotografií, dokazujících pro-
vázanost použitých razidel s denáry ze sbírky P. Štátného, další dva pouze z rámcových popisů.

ČECHY, Boleslav III. (999–1002, 1003)

–, Mincovna: *Praha*, „mincmistr“: Nacub, AR denár

Av.: kaplice s písmeny **OVO** pod lomenicí, **VOVITAVCVB**

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **• / • / ▶ / •**, vnitřní obvodok hladký, **PIVITHA[.]VD**

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 188; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 71c.

Ex.: *Nummus Olomouc 19*, č. 262.

18. metrologie neznámá

Kom.: Lícni strana mince byla ražena stejným razidlem jako lícni strana denárů č. 4 a č. 5.

–, Av.: kaplice s písmeny **OVO** pod lomenicí

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **• / • / ▶ / •**, vnitřní obvodok hladký

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 188 var.; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 71c.

Ex.: *ČNS České Budějovice 35*, č. 53 (bez vyobrazení): „denár lomenice-kříž Nacub, C 188 var., část okraje odlom., stav 2/2“.

19. metrologie neznámá

Mincovna: *Praha*, „mincmistr“: Mizleta, AR denár

Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí, **VDSVVLZLVBOL**

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **• / ▶ / • / •**, vnitřní obvodok hladký, **PPAGAMIZLET**

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72b.

Ex.: *Nummus Olomouc 19*, č. 263.

20. metrologie neznámá

Kom.: Lícni strana mince byla ražena stejným razidlem jako lícni strana denárů č. 10 a č. 11.

–, Av.: kaplice s písmeny **OMO** pod lomenicí

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech symboly **• / ▶ / • / •**, vnitřní obvodok hladký

Lit.: *Cach 1970*, 33, č. 189; *Šmerda 1996*, 56–57, č. 72b.

Ex.: *ČNS Praha 15/82*, č. 689 (bez vyobrazení): „*Cach 189, F.IV/23 (2911) Praha-Mizleta, 0,647g, olámaný okraj, stav 1/1*“.

21. metrologie neznámá

2 Za informace o zastoupení denárů Boleslava III. v jednotlivých numismatických aukcích a pocházejících velmi pravděpodobně z nálezů z okolí Kunžaku, děkuji Ing. Janu Videmanovi.

Podle zde publikovaného písemného záznamu P. Štastného, soupisu ražeb zastoupených v jeho sbírce a denárů dražených v letech 1998–1999 v numismatických aukcích, se v rámci hromadného nálezu z okolí Kunžaku jedná o časově uzavřený mincovní soubor, sestávající výlučně z denárů Boleslava III. typu kaplice – kříž. Nevelká početnost mincí jednoho denárového

OBR. 2A. Kunžak-okolí (okr. Jindřichův Hradec). Mince z hromadného nálezu – čísla odpovídají katalogu (foto Abalon s.r.o., zvětšeno).

13

14

15

16

17

18

20

OBR. 2B. Kunžak-okolí (okr. Jindřichův Hradec). Mince z hromadného nálezu – čísla odpovídají katalogu (foto Abalon s.r.o., zvětšeno).

typu v nálezu pak vede k úvaze o možné „peněžní hotovosti“ jedince či rodiny shromážděné v relativně krátkém časovém období a představující tak průřez právě obíhající mince v Čechách.

V identifikovatelné části nálezového celku jsou zastoupeny denáry z pražské mincovny C 186 se sestavou písmen OAO (OAO) pod kaplicí, nesoucí na lícních stranách jméno a titul emitenta, na rubních stranách název mincovny a jméno „mincmistra“ Nacuba (č. 1–2), denáry C 188 se stejnou sestavou písmen pod kaplicí, ale s názvem mincovny a jménem „mincmistra“ Nacuba na obou stranách mincí (č. 3–6, 18–19). Opisové legendy PRIVITNACVB na denárech C 186 a C 188 jsou pravděpodobně zkratkou slov PRAGA CIVIT NACVB, jak se s nimi setkáváme na denárech typu ruka – kaplice C 134, nebo C 185, ražených na sklonku vlády Boleslava II. (Lukas 2019, 333–337).³ Dosud nepopsanou variantu typu kaplice – kříž C 186–188 se sestavou

3 Činnost „mincmistra“ Nacuba v pražské mincovně je prokazatelná od poloviny 90. let 10. století do prvního desetiletí 11. století. S jeho jménem se setkáváme na denárech Boleslava II. tzv. ethelredského typu C 128 a C 129 a typu ruka – kaplice C 134, C 135 a C 185, na zde uvedených denárech Boleslava III., ale i na denárech typu kříž – kříž Vladivoje C 219–220, Boleslava Chrabrého C 222 a na denárech Jaromíra (1004–1012) typů kříž – kaplice C 233–235, kříž – kříž C 259 a kříž – byzantizující poprsí C 260.

písmen OAO (**OVO**) pod lomenicí představuje denár (kat. č. 7), na jehož lícní straně je, na rozdíl od uvedených variant, uvedeno v částečně degradované podobě jméno a titul panovníka. Opisová legenda na rubní straně mince je degradovaná do nečitelnosti.

V pražské mincovně byly raženy rovněž denáry C 189 se sestavou písmen OMO (**OMO**) pod kaplicí, na jejichž lícních stranách je uvedeno jméno a titul emitenta, na stranách rubních název mincovny a jméno „mincmistra“ Mizlety (č. 8–15, 20–21). Pozornost zde zasluhují opisové legendy rubních stran mincí s použitím písmene E v kapitálním tvaru ve jménu „mincmistra“ Mizlety, tvarově téměř do detailu podobné opisovým legendám PRAGA• MIZLETA na rubních stranách denárů typu ruka – kříž C 137, raženým rovněž na sklonku vlády Boleslava II. (*Lukas 2019*, 350–351).⁴ Je pravděpodobné, že ražba variant denárů typu kaplice – kříž se jmény „mincmistrů“ Nacuba (C 186 a C 188) a Mizlety (C 189) probíhala v pražské mincovně současně, jak o tom svědčí stejná výzdoba úhlů kříže na rubních stranách mincí, a to včetně nově popsané varianty (č. 7).

Vyšehradské ražby Boleslava III. typu kříž – kaplice jsou v identifikovatelné části nálezů z okolí Kunžaku zastoupeny jedním exemplářem denáru C 213 (č. 16), a pravděpodobně i variantou denáru stejného typu (č. 17), jehož fabrika odpovídá vyšehradským denárům stejného typu C 213–215.⁵ Na jeho lícní straně je odlišná výzdoba úhlů kříže a jméno a titul panovníka. Na rubní straně je sice umístěna kaplice se sestavou písmen EAH (**EAH**) pod lomenicí, opisová legenda je však degradována do nečitelnosti. Zlomek exempláře ze stejného páru razidel byl nalezen v roce 2004 jednotlivě v areálu raně středověkého hradiště Starý Plzenec (*Videman 2020*).

Denáry typu kaplice – kříž jsou na základě jejich zastoupení v hromadných nálezích považovány za první emisí mincí, raženou po nástupu Boleslava III. na knížecí stolec v únoru 999 (*Katz 1937*; *Lukas 2019*, 26). Nebyly zastoupeny v žádném z českých, ani zahraničních hromadných nálezů, ukrytých na samém sklonku 90. let 10. století.⁶ V polském hromadném nálezu Kalisz X – Rajsaków 1992, ukrytém po roce 999 (*FMP I*, 313–338, č. 97C), tvoří denáry Boleslava III. uvedeného typu nejmladší mincovní složku.⁷

V případě nálezů z okolí Kunžaku se jedná teprve o třetí hromadný nález s početnějším zastoupením denárů Boleslava III. Prvním z nich je hromadný nález z Chodovic (okr. Litoměřice) 1927, ukrytý pravděpodobně na přelomu let 1003 a 1004 a obsahující okolo 160 denárů Boleslava III. (999–1002, 1003), Vladivoje (1002–1003) a denárů připisovaných vládě Boleslava Chrabrého v Čechách (1003–1004). V publikované části nálezů (*Skalský – Schráníl 1930*; *Cach 1970*, 52, č. 11) byly zastoupeny výlučně denáry typu kříž – kříž, ražené za vlády uvedených panovníků. To naznačuje, že se jednalo o mincovní soubor shromážděný rovněž v nedlouhém časovém úseku, který byl, vzhledem k jeho složení, ukryt nedlouho po nálezovém souboru z okolí Kunžaku.⁸

Odlišný charakter co do složení měl hromadný nález Chrástřany (okr. Kolín) 1897, ukrytý okolo roku 1020 (*Smolík 1897*; *Katz 1937*, 9–11; *Cach 1970*, 53, č. 13). Soubor více než tří set mincí vznikl postupně ve dvou fázích. Starší z nich tvoří starší emise denárů Boleslava III. typu kaplice – kříž v počtu 27 exemplářů,⁹ mladší emise denárů Boleslava III. typu kříž – kříž je v popsané části nálezů zastoupena pouze dvěma exempláři denárů C 203 a C 206.¹⁰ Druhou, výrazně početnější složku nálezů tvoří denáry Jaromíra (1004–1012), představující typově průřez celého jeho mincovnictví a denáry Oldřicha (1012–1034) typu C 293. Znamená to, že v nálezu

- 4 Činnost „mincmistra“ Mizlety v pražské mincovně je prokazatelná od poloviny 90. let 10. století do prvních let 11. století. S jeho jménem se setkáváme na denárech Boleslava II. tzv. ethelredského typu C 136 a ruka – kříž C 137, na denárech Boleslava III. typu kaplice – kříž C 189, kříž – kříž C 202–205 a na denárech stejného typu Vladivoje C 217 a Boleslava Chrabrého (1003–1004) C 223–224.
- 5 J. Hásková zařadila mezi vyšehradské ražby Boleslava III. rovněž denáry typu kaplice – kříž C 195 se jménem emitenta na obou stranách mince (*Hásková 1975*, 139, č. XIII/1-2).
- 6 Do samotného sklonku vlády Boleslava II. (972–999) můžeme položit hromadné denárové nálezy Ústí nad Labem 1855 (*Lukas 2017*), Podlázky 2011 (*Polanský 2019*, 191–213) a Chýst 2015 (*Lukas 2019*).
- 7 V nálezů jsou dvěma zlomky zastoupeny varianty denárů typu kaplice – kříž C 190 a C 194/195 (*FMP I*, 334, č. 3432–3433), mladší emise denárů Boleslava III. typu kříž – kříž (C 202–211) není v nálezů zastoupena.
- 8 K časové návaznosti ražby denárů typů kaplice – kříž a kříž – kříž podrobněji: *Lukas 2005*; *2020*.
- 9 Jedná se o varianty denárů typu kaplice – kříž z mincovny v Praze: C 186 (1), 187 (1), 188 (3), 189 (7), 191 (1), 194 (7), 195 (1) a na Vyšehradě: C 213 (4), 214 (2).
- 10 Součástí starší složky nálezů jsou rovněž varianty denárů typu kaplice ve tvaru ostatkové schránky – kříž C 200 (3) a C 201 (16), ražené pravděpodobně na konci řady denárů typu kaplice – kříž (*Lukas 2020*, 59–61).

nejdou početně výrazněji zastoupeny varianty mladší emise denárů Boleslava III. typu kříž – kříž, a zcela chybí denáry téhož typu Vladivoje a ražby připisované Boleslavu Chrabrému.

Vedle zde uvedených, byly denáry Boleslava III. zastoupeny v jednom, či několika málo exemplářích v polských hromadných nálezech: Jarocin 1878 (tpq. 1004; *FMP I*, 277–285, č. 85), Mózgowo I 1868, 2009/2012 (tpq. 1009/1010; *FMP V*, 79–108, č. 27), Miastko 1861 (tpq. 1009; *FMP II*, 360–367, č. 139), Przyborów 1914 (tpq. 1010; *FMP I*, 605–611, č. 204), Lisówek 1894 (tpq. 1014; *FMP I*, 441–464, č. 134), Bierzglówo 1898 (tpq. 1021/1025; *FMP II*, 63–71, č. 10), Brończyn-Romanów 1896 (tpq. 1027; *FMP I*, 65–68, č. 15), Maszenice 1875–1880 (tpq. 1027; *FMP I*, 483–493, č. 146), Poznań VII 1900 (tpq. 1040/1065; *FMP I*, 585–591, č. 187) a v ruských nálezech Rostov (Rusko) okolo 1840 (tpq. po 1025; *Bauer 1930*, 173, č. 99; *Potin 1967*, č. 330) a Děktjany 1957 (tpq. 1050; *Potin 1967*, č. 369).¹¹

Jak již bylo výše uvedeno, lze jen litovat, že přesné místo a okolnosti nálezů denárového souboru z okolí Kunžaku nejsou známé. V obecné rovině chybí rovněž výraznější prameny archeologické, ale i písemné povahy, dokládající širší pohled na vývoj raně středověkého osídlení nálezového regionu.¹² Při archeologických výzkumech na Jindřichohradecku a Novobystřicku byla odkryta mohylová pohřebiště v Drunčích, Sedle a Novém Vojířově, dokládající osídlení v 8. a 9. století (*Lutovský 2011*, 92), ze stejného období pak pochází část staro- a středohradištního sídliště, odkrytá v roce 1877 v Radouňce, dnes součásti Jindřichova Hradce (*Kocinová – Kocina 2021*). Správní a ekonomické centrum celé oblasti představovalo v 10.–11. století přemyslovské hradiště, rozkládající se v prostoru středověkého hradu v Jindřichově Hradci (*Lutovský 2011*, 93–96). Z geografického rozmístění uvedených archeologicky zkoumaných lokalit a z údajů písemných pramenů z mladšího období lze rovněž vyvodit, že oblastí procházela významnější obchodní komunikace spojující v období raného středověku Čechy s Bavorskou východní markou, dnešním Rakouskem.

Tento příspěvek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2024–2028/11.I.c, 00023272).

LITERATURA

Bauer, N. P. 1930: Die russischen Funde abendländischer Münzen 11. und 12. Jahrhunderts. Zeitschrift für Numismatik 40, 187–228.

Cach, F. 1970: Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I. Praha.

FMP I: Szczurek, T. – Paszkiewicz, B. – Tabaka, A. – Bogucki, M. – Illisch, P. – Suchodolski, S. – Malarczyk, D. 2017: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Grosspolen. In: Bogucki, M. – Illisch, P. – Suchodolski, S. (eds.): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar I. Warszawa.

FMP II: Horoszko, G. – Piniński, J. – Illisch, P. – Malarczyk, D. – Nowakiewicz, T. 2016: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Pommern. In: Bogucki, M. – Illisch, P. – Suchodolski, S. (eds.): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar II. Warszawa.

FMP V.: Bogucki, M. – Illisch, P. – Malarczyk, D. – Kulesza, M. – Piniński, J. – Nowakiewicz, T. 2016: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Ermland und Masuren / Bogucki, M. – Illisch, P. – Malarczyk, D. – Chabrzyk, P. – Kędziński, A. – Kulesza, M. – Nowakiewicz, T. – Wawrzczak, R.: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen 2011–2013. In: Bogucki, M. – Illisch, P. – Suchodolski, S. (eds.): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar V. Warszawa.

11 K zastoupení jednotlivých variant denárů typu kaplice – kříž v uvedených polských hromadných nálezech podrobněji: Lukas 2020, 55–57. Denáry Boleslava III. mladšího typu kříž – kříž byly z uvedených zastoupeny pouze v nálezech Jarocin 1878, Mózgowo I 1868, Miastko 1861, Lisówek 1894 a v nálezu Poznań IV 1887 (tpq. 1012; *FMP I*, 581–583, č. 184).

12 Prameny písemné povahy, týkající se Jindřichohradecka a Novobystřicka v předhusitském období shromáždil L. Jirásko (1976, 1978), v rámci archeologických výzkumů odkazují na souborné pojatou práci M. Lutovského (2011).

- Hásková, J. 1975:** Vyšehradská mincovna na přelomu 10. a 11. století. Sborník Národního muzea v Praze, Řada C – Historie 29, 105–160.
- Jirásko, L. 1976:** Ke kolonizaci jihovýchodních Čech v předhusitském období. Jihočeský sborník historický 45, 14–25.
- **1978:** Osídlení Novobystřicka v předhusitských Čechách. Historická geografie 17, 209–272.
- Katz, V. 1937:** Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století. Praha.
- Kocinová, G. – Kocina, J. 2021:** Nálezy Jindřicha Richlého z výzkumu raně středověkého sídliště u Radouňky (okr. Jindřichův Hradec). Archeologické výzkumy v jižních Čechách 34, 279–299.
- Lukas, J. 2005:** Poznámky k českému mincovnictví přelomu 10. a 11. století (II.). Denáry typu kříž – tři břevna a jejich zařazení. Numismatické listy 60, 97–111.
- **2017:** Pokus o rekonstrukci nálezu denárů z konce 10. století z okolí Ústí n. Labem (z rukopisných poznámek E. Fialy). Numismatické listy 72, 26–28.
- **2019:** Hromadný nález denárů z konce 10. století z Chýště (okr. Pardubice). Praha.
- **2020:** Dva dosud nepublikované nálezy denárů Boleslava III. Poznámky k časovému zařazení ražby denárů typu kříž – kaplice. Numismatické listy 75, 52–61.
- **v tisku:** Sběrka Pavel Šťastný, svazek I. České denáry velkého střížku. Praha (v tisku).
- Lutovský, M. 2011:** Jižní Čechy v raném středověku. Slovanské osídlení mezi Práchní a Chýnovem.
- Polanský, L. 2019:** Mince 9. a 10. století v archeologických nálezech z českých zemí a jejich přínos pro počátky našich dějin. Disertační práce, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Nepublikovaný rukopis.
- Potin, V. M. 1967:** Topografija nachodok zapadnoevropejskich monet X–XIII vv. na territorii drevnej Rusi. Trudy gosudarstvennogo Ermitaža 9, 106–188.
- Skalský, G. – Schráníl, J. 1930:** Nález českých denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. století. Numismatický časopis československý 6, 29–50.
- Smolík, J. 1897:** Nález denárů v Chrástanech u Českého Brodu. Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze 6/3.
- Šmerda, J. 1996:** Denáry české a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.
- Videman, J. 2020:** Neznámý denár Boleslava III. ze Starého Plzece (okr. Plzeň-město). Numismatický sborník 34/1, 14–16.
- **2025:** Sběrka Pavel Šťastný, svazek III. Moravské denáry 10.–12. století. Praha.

AUKČNÍ KATALOGY

- ČNS České Budějovice 35 (10. 4. 1999).
 ČNS Praha 15/82 (26. 9. 1998).
 Nummus Olomouc 19 (20.–21. 2. 1999).

SUMMARY

JIŘÍ LUKAS, THE FIND OF DENIERS OF BOLESLAUS III FROM THE SURROUNDINGS OF KUNŽAK (JINDŘICHŮV HRADEC DISTRICT)

According to a preserved written account by the prominent Czech collector P. Šťastný, an early medieval coin hoard uncovered before 1998 in the vicinity of Kunžak (Jindřichův Hradec District), contained a total of 27 deniers of Boleslaus III (AD 999–1002, 1003), of the chapel–cross type. Although the hoard was dispersed, a significant portion – 21 specimens – has been successfully identified. The described part of the find consists exclusively of deniers of the cross–chapel type minted in Prague and Vyšehrad, struck by the aforementioned ruler in the early years of his reign after AD 999. Their dating is further corroborated by their presence in the hoard of Kalisz X – Rajsaków 1992 in Poland. The coins represent the most recent component of this hoard, which was buried after AD 999.

The Prague component of the hoard consists of deniers bearing the names of the ‘moneyers’ Nacub (C 186, nos. 1–2, and C 188, nos. 3–6, 18–19) and Mizleta (C 189, nos. 8–15, 20–21). A previously undocumented variant of the chapel–cross type, related to C 186–C 188, is represented by a denier (no. 7) featuring the letter combination OAO beneath the roof. Unlike

the other known variants, this specimen bears a partially corrupt inscription of the ruler's name and title on the obverse. The reverse inscription is so heavily degraded that it is no longer legible.

The Vyšehrad mint issues of Boleslaus III of the cross–chapel type are represented in the identifiable part of the Kunžak-area hoard by one specimen of a denier C 213 (no. 16), and likely also by a variant of the same type (no. 17), whose fabric corresponds to Vyšehrad deniers of types C 213–215. The obverse of this coin features a different decoration in the angles of the cross, along with the ruler's name and title. On the reverse, a chapel is depicted with the letter combination EAH (ЭАΗ) beneath the pediment, although the inscriptional legend is so degraded that it is illegible. A fragment of a coin struck from the same pair of dies was found in 2004 as an individual find at the site of the early medieval hillfort of Starý Plzenec.

The hoard from the surroundings of Kunžak is – after the hoards from Chrástany (Kolín District, 1897) and Chodovlice (Litoměřice District, 1927) – only the third known coin hoard with a significant number of deniers of Boleslaus III. The exact location and circumstances of its discovery remain unknown. From the geographical distribution of the limited number of early medieval archaeological finds in the Jindřichův Hradec and Nová Bystřice areas, as well as from information in later written sources, it can be inferred that a trade route passed through this region during the early Middle Ages. This route connected Bohemia with the Bavarian Eastern March – modern-day Austria. The hoard described here, judging by its composition, appears to have been accumulated over a relatively short period and may have been buried in connection with movement along this trade route.

English translation by J. Kysela

AUTOR

PhDr. Jiří Lukas

Muzeum hlavního města Prahy

Kožná 1/475, 110 00 Praha 1

e-mail: jlukas@volny.cz